

STATLIG ELLER ENSKILD KAPITAL- BILDNING

I TAKT MED DET ekonomiska framåt-
skridandet stiger inte bara kon-
sumtionsstandarden för alla folk-
grupper i vårt land utan ökas
också samhällets kapitaltillgångar.
Carl Leissner har i sin i detta num-
mer publicerade artikel bland an-
nat försökt visa, vilka möjligheter
som faktiskt borde föreligga för en-
skilda medborgare att i vida större
omfattning än nu bli ägare av ka-
pital av en enligt nutida betraktel-
sesätt betydande storleksordning,
därest de kunde och ville spara.
Hans tanke är, att förmögenhets-
ägandet skulle kunna bli inte bara
vanligt utan allmänt. Vi skulle få
en »egendomsägande demokrati».

Detta är en utveckling, som up-
penbarligen strider mot målsätt-
ningarna för den socialdemokra-
tiska regim vi haft sedan ett par
decennier tillbaka. Genom skatter
på inkomster och förmögenheter
»intill gränserna för det tolerabla»
(St. T.) lägger staten beslag på en
väsentlig del av medborgarnas in-
täkter av lön och kapital, för att
inte tala om de fall, då större för-
mögenheter rent av reduceras ge-
nom beskattningen och denna så-
ledes har konfiskatorisk verkan.
Socialdemokratien kan endast mot-
villigt finna sig i att enskilda män-

niskor bildar och förfogar över för-
mogenhet av nämnvärd betydelse.
Därför har skattelagstiftningen
också fått prohibitiva verkningar
med avseende på sparandet.

Den rådande situationen har
dessutom — vilket är en naturlig
följd av den stegvisa socialisering
skattevägen som skett — skapat en
privilegierad klass av dem som ge-
nom företagsamhet och arv redan
förmått bilda förmögenheter. Denna
kategori människor befinner sig
otvivelaktigt i en gynnad position i
förhållande till de grupper, som ge-
nom sparande också skulle kunna
successivt bygga upp ett kapital
men förhindras därifrån till följd
av den hårda skattebelastningen på
inkomsterna.

Enligt socialistisk samhällssyn
skall på längre sikt sett kapital-
bildningen i samhället ske genom
staten och kommunerna via en
hård skattebelastning på medbor-
garna. Det enskilda sparandet skall
ersättas av tvångssparande. Vilken
väg vi kommer att gå blir av avgö-
rande betydelse för relationerna
mellan individen och staten i fram-
tidens samhälle.

Kritiken mot denna socialdemo-
kratins politik bemöts ofta med
påståendet, att den tekniska och

ekonomiska utvecklingen ställer anspråk på så betydande kapitaltillgångar att man inte kan räkna med att de erforderliga medlen kan ställas till förfogande annorledes än genom »kollektivt» sparande, dvs. tvångssparande. Särskilt övertygande är denna argumentering inte, eftersom hittills statens egna skatteåtgärder varit det avgörande hindret för den enskilda kapitalbildningen. I själva verket är det i främsta rummet på denna punkt som reformer bör genomföras, innan man nedvärderar de enskilda människornas förmåga att genom frivilligt sparande ställa kapitalmedel till produktionslivets förfogande. Från borgerligt håll har också vid flerfaldiga tillfällen föreslagits skatteändringar och anordningar i sådant syfte.

På senare tid har diskussionen om dessa frågor berört den nuvarande företagsbeskattningen och de hinder den anses lägga i vägen för nyemissioner av aktier. Problemet är viktigt då just aktieemissioner får anses vara en naturlig väg för företagen att anskaffa kapital för sina investeringar. Eftersom sådana åtgärder under nuvarande fiskaliska förhållanden med dubbelbeskattning av företagsvinster etc. blir orimligt kostsamma har företagen tvingats att i stället gå självfinansieringens väg, dvs. genomföra ett slags »tvångssparande» gentemot aktieägarna. Endast en mindre del av vinsten delas ut och återstoden behålles hos företaget.

Vi har även på denna väg fått en koncentration av kapitalbildningen och kapitalägandet, som principellt strider mot den fria marknadshushållningens principer och bland annat gjort det till ett allvarligt problem hur kapitalförsörjningen skall kunna ordnas för den utomordentligt betydelsefulla mindre och medelstora företagsamheten och hur nybildningen av företag skall kunna upprätthållas i önskvärd grad.

Det kan ifrågasättas om inte dessa självfinansieringens konsekvenser i själva verket ses med välbehag ur socialistisk synpunkt, eftersom denna kapitalkoncentration bereder marken för socialiseringsåtgärder gentemot de större konsoliderade företagen. Ernst Wigforss förefaller nämligen i sin skrift »Kan dödläget brytas?» vilja dra därmed besläktade slutsatser av detta läge. De större företagen skall enligt hans mening omvandlas till »samhällsföretag» eller »stiftelser utan ägare, med en ledning, som självklart och uttryckligen har till uppgift att förvalta en del av landets produktiva tillgångar». Självfinansieringen skulle bestå, sannolikt ännu mera prononcerat än hittills, eftersom aktieägarnas utdelningar skulle begränsas och överskotten till väsentlig del fördelas mellan löntagarna och investeringsutgifterna. Därmed skulle också »löntagarnas betänkligheter mot att dela ansvaret för ledningen undanröjas».

Wigforss' reflektioner om löntagarnas deltagande i ansvaret för företagsledningen ger en tydlig bild av hans framtidsvisioner. Det »skulle ju närmast bestå i att vara med och utse den styrelse som i första hand hade till uppgift att ge företaget en effektiv ledning. Hur olika löntagargrupper medverkan eventuellt skulle behöva avvägas, kan inte här tagas upp till diskussion. Att de tillsammans skulle komma att ifråga om förvaltningen utöva ett väsentligt fastän individuellt inflytande, kan väl inte be- tvivlas, även om aktieägarna vore representerade och statsmakten både som företrädare för konsumenterna och som utövare av insyn och kontroll hade andel i ledningen.»

Det är egentligen ganska märkligt med vilken trohet Ernst Wigforss alltjämt håller fast vid ungdomsårens utopier! Är det verkligen till gagn för framåtskridandet att kapitalförsörjningen i samhället fördelas och bestäms av ett begränsat antal politikernas dispositioner av intäkterna från en hård inkomst- och förmögenhetsbeskattning, eller av företagsbeskattningens konstruktion? Hur skall de anställda i ett företag, av vilka stora grupper endast under begränsad tid ägnar sina tjänster åt detsamma, avväga sina löneanspråk mot företagets investeringsbehov? På vad sätt skall medinflytandet mellan skilda löntagargrupper avvägas? Vad får aktieägarna och aktieägan-

det för faktisk funktion i Wigforss' tänkta bolagsform? Och vad skulle den statliga insynen och kontrollen fylla för uppgift och på vad sätt skulle den formas? Detta är ju dock de väsentliga problemen. Dem går Wigforss förbi. Och till slut »företrädaren för konsumenterna»! Skall bolagets kunder sitta med vid styrelsesammanträdena och vilken funktion skall de därvid fullgöra? Eller är det någon representant för materialprovningsanstalten eller kanske för den beskäftiga och svårdefinierade gruppen av »företrädare för konsumentintressena» som uppträder i alla diskussioner med den självpåtaga uppgiften att för oss alla avgöra vad vi skall köpa och hur det bör se ut.

Kapitalbildningen, helt eller till största delen lagd i händerna på staten, skulle på avgörande punkter ge vårt samhälle en prägel som liknar det sovjettryska, sådant det nu utvecklats till mera decentraliserade former. Vi skulle få ett kollektiv behärskat av statliga funktionärer. Den enskilde medborgaren skulle till äventyrs få behålla sin allmänna rösträtt och därutöver bara sin anställning och sin egen- skap av organisationsmedlem. För honom skulle inte återstå annat än att själv bli funktionär eller att passivt anpassa sig efter funktionärernas direktiv. De demokratiska korrektiven mot en oduglig eller alltför maktfullkomlig statsledning skulle i grunden försvagas.

Alternativet till detta är ett sam-

hälle, där de enskilda människorna genom sina individuella äganderättspositioner har en andel i kapitalbildningen, där de har möjlighet att bilda personliga förmögenheter, dvs. ett samhälle där medborgarna i största möjliga utsträckning har en ekonomiskt grundad självständighet gentemot de styrande. Det är svårt att förstå dem, som från sina politiska utgångspunkter klandrar ojämnheten i förmögenhetsfördelningen, men vill accentuera denna ojämnhet därhän att en större del av kapitalet i samhället läggs i en enda hand, nämligen hos den som är den sty-

rande. Att förena den ekonomiska och politiska makten är detsamma som att upphäva förutsättningarna för demokratien. Uppgiften bör i stället vara att begagna alla medel för att underlätta en spridning av äganderätten och kapitaldispositionen, att understödja de krafter, som i den moderna ekonomiska processen och under det ekonomiska framåtskridandet verkar just i sådan riktning. Därmed bygger vi också vidare på uråldriga traditioner, som obestridligen haft psykologiska verkningar av grundläggande betydelse för hela vårt samhällsskick.